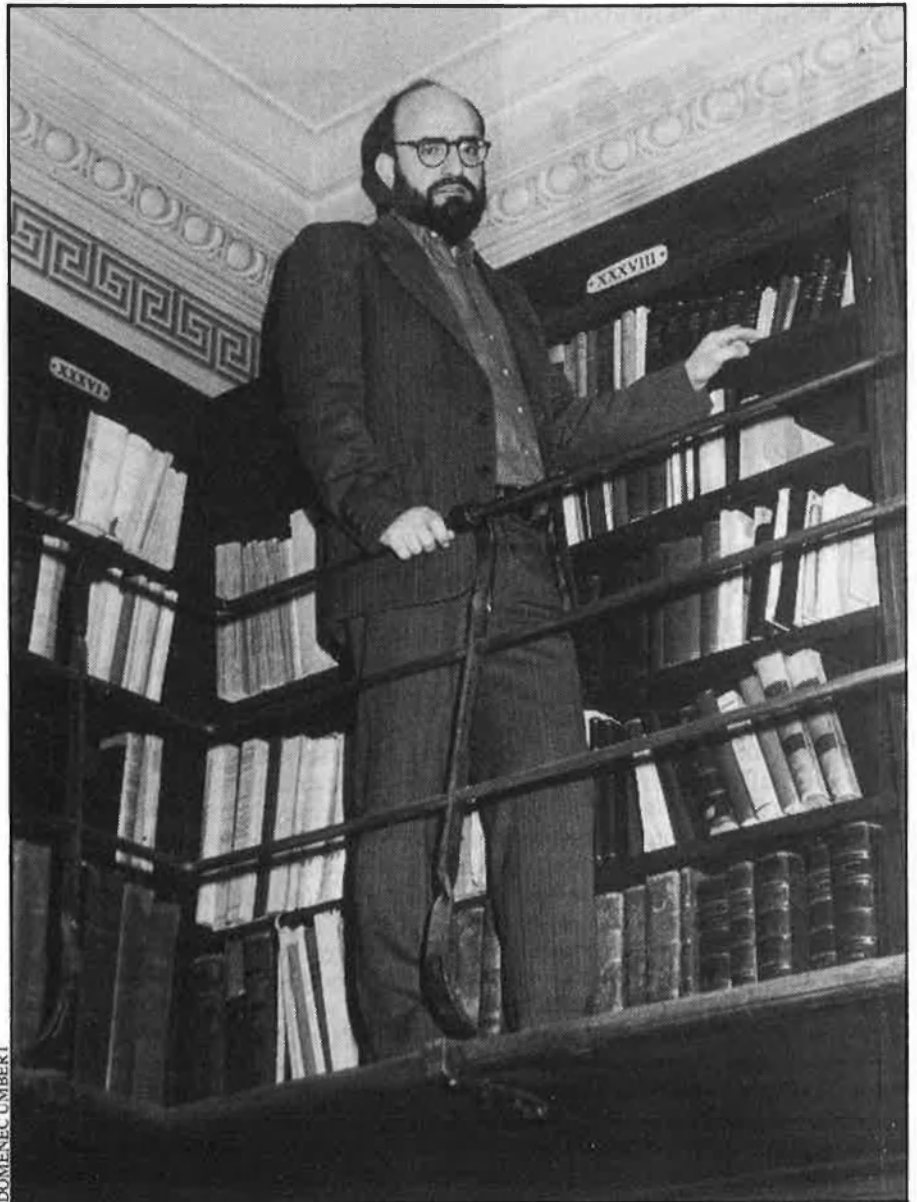

a partir del segle XVII i no ho foren totes les dels descendents dels jueus conversos? ¿Per què, encara ara, es confon xueta amb jueu?

Tot i les preguntes que la situació em suggereix, he de dir que a hores d'ara no he trobat a Mallorca cap estructura prou sòlida ni prou representativa de pràctiques talmúdiques. Això sí, quan vaig estudiar de prop la qüestió xueta, a causa del pròleg (*Gabriel Cortès, els xuetes i un llibre dels anys quaranta*) que vaig fer a una història dels descendents dels conversos a Mallorca, vaig trobar referències interessants als anys trenta: Francesc Aguiló i Molina, en el seu *Dietari*, a hores d'ara inèdit, parla d'una sinagoga al Barri del Terreno. També cita com a judaïtzant l'escriptor Marià Aguiló (autor de la novel·la *La custodia*), home d'ideologia esquerrana, que pronuncià alguns discursos polèmics, pro-jueus, que li representaren l'empresonament durant l'*Alzamiento Nacional*. La seva filla, Eva Aguiló, en època més recent —els anys seixanta— va seguir la línia del seu pare, i, quan hi hagué la «guerra dels sis dies», hissà banderes i posà domassos als balcons de casa seva per tal de celebrar-ne el resultat. Un fet anecdòtic, tal volta, però sorprenent en una societat com la mallorquina.

Sigui com sigui, la despersonalització dels dits xuetes és un fet. Serveixi com a exemple el viatge a Israel d'alguns xuetes mallorquins (set o vuit, en opinió de Francesc Aguiló i Tarongí) que, amb motiu de la creació de l'Estat israelià, decidiren abandonar Mallorca i establir-s'hi. Va ésser un fracàs. Els xuetes no s'adaptaren a la nova vida i foren repatriats de nou. D'aquesta feta, resposta lògica i tràgica al llarg procés de despersonalització, en trobam referència a l'edició anglesa de l'*Enciclopèdia israeliana*, on es diu que els xuetes, considerats inadaptats, són qualificats de *marranos*. Però, repetesc, són casos aïllats.

La situació dels xuetes, avui per avui, és quasi la mateixa que la de qualsevol altre ciutadà de Mallorca. Si més no, aparentment. El procés d'integració —és a dir, de colonització interna, despersonalització— ha donat fruits. D'altra banda, cal dir que han desaparegut els entrebancs que afavorien la marginació, i els guetos, sigui físico-geogràfics, sigui ideològics o mentals, són quasi imperceptibles. Només en resten alguns residus marginals, de valor social molt limitat, que manifesten obertament recels. De tota manera, no hi grateu gaire. □

EL REREFONS HISTÒRIC DELS JUEUS A CATALUNYA

500 anys després...

Alguns estudis han analitzat que històricament al nostre país no tot va ser tan negre en les relacions entre cristians i jueus. Estudis que ara es multipliquen davant una certa demanda actual de molta gent que s'interessa per un possible origen hebreu.

J. Castellà-Gassol

«**J**o, mestre Isaac Bonanasc, jueu, *físic*, prometo a vosaltres, síndics de la vila d'Agualada, que durant un any des del proper Nadal residiré contínuament a Agualada, assistint a sos habitants com a *físic*...».

El *físic* en qüestió, que sotasignava,

en llatí, el document a dalt referit era, en realitat, el nou metge d'Agualada, una vila de la Catalunya central, que en aquell any de gràcia del 1355 amb prou feines si ultrapassava els mil habitants.

Tot i ser de religió mosaica, el nou Doctor Bonanasc fou sens dubte ben rebut per la majoria de la població, que era cristiana. A més de l'hebreu,

el nou metge parlava un bon català, detall del que avui no podrien presumir tots els llicenciats en medicina que exerceixen a l'actual Igualada, que ja passa dels 30.000 habitants.

Si el monopoli de les ànimes era en aquella època, i en aquella població, en mans de les autoritats cristianes, la cura dels cossos havia estat encarregada a un jueu pel propi ajuntament de la vila. És la prova que entre jueus i cristians hi hagué, en certs moments de l'edat mitjana, i en determinats indrets de les terres catalanes, uns contactes més cordials i estrets del que ens ha pogut fer veure la historiografia romàntica i clerical o la tradició antisemítica espanyola.

L'actuació d'aquell metge jueu a Catalunya ara fa més de sis centúries és documentada a la *Història d'Igualada*, escrita a començaments del present segle per un prevere, mossèn Joan Segura, que no s'estava, com quasi tots els seus cofreres, de criticar la presència, enmig de la majoritària població catalano-cristiana, d'una minoria de famílies endogàmiques, els membres de les quals només es casaven entre ells —igual que feien els cristians—, que feien festa el dissabte per comptes del diumenge, que s'autoproclamaven descendents del rei

David i que creien que el messies encara havia d'arribar a la terra. És quasi el mateix que segueixen creient les aproximadament 150 famílies que avui dia acudeixen regularment a la Sinagoga del carrer de l'Avenir de Barcelona, i el que, amb més o menys fervor, mantenen, com a tradició que els homogenitza, les aproximadament 5.000 persones que actualment componen la comunitat jueva al Principat de Catalunya.

Jaume Riera i Sans, Arxiver de l'Arxiu de la Corona d'Aragó —que té la seu a Barcelona— és també un conegut hebraïsta, i el president de la recentment fundada Associació d'Estudiosos del Judaisme Català —que té la seu a la vila de Tàrraga—. El senyor Riera comenta: «Fa deu anys vaig rebre el premi Nicolau d'Olwer, de l'Institut d'Estudis Catalans, per la meua obra titulada *Noms i cognoms dels conversos jueus*, que roman inèdita. Allà demostro que amb les conversions de jueus al cristianisme que hi hagué al segle XIV, especialment, i en canviar de nom, en adoptar noms cristians, generalment els dels seus padrins, es fa pràcticament impossible avui saber quines persones avui a Catalunya són d'origen jueu i quines no. No podem dir que determinats cognoms assenyalen la procedència he-

braica, tret del cas dels xuetes de Mallorca, que és un cas a part. No podem extrapolar i ens hem de deixar de nostàlgies medievalitzants. És curiós, tanmateix, el desig de venir de jueus que força persones manifesten a Catalunya. Sí, és un cas curiós, i diferent del que es dona a altres països... El cas és que quatre segles després de l'expulsió, els jueus han tornat a ser entre nosaltres. Són uns altres, certament, i tenen d'ells mateixos una visió diferent de la que tenien els seus avantpassats que van haver de fugir. Però tornen a fer acte de presència a la Catalunya d'avui, i en un moment en què Catalunya va adquirint també una consciència diferenciadora».

A més a més de l'actual comunitat jueva de Barcelona, procedent en les últimes dècades, en la majoria, dels territoris nord-africans, hi ha a Barcelona algunes personalitats conegudes que no freqüenten la sinagoga, però que no reneguen dels seus orígens jueus. Tal és el cas del conegut arquitecte Ricard Bofill i Levi. Tot plegat, i amb el recent establiment de relacions diplomàtiques amb Israel, s'obre una perspectiva més afalagadora. La capital, Barcelona, ara potser s'adonará que té per perspectiva principal el Montjuïc; és a dir, *la Muntanyeta dels jueus*. □

DOMENEC UMBERT

A l'esquerra, Jaume Riera i Sans. A la dreta, bloc funerari en un dels murs de la plaça del Rei, a Barcelona, amb una inscripció hebrea, provinent de l'antic cementiri jueu de Montjuïc.